LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMA

Reģistrācijas nr. LV 900 000 283 00 • Jēkaba iela 11, Rīga, LV-1811
Tālrunis: 6708 7111 • Fakss: 6708 7100 • E-pasts: saeima@saeima.lv

Rīgā 2017. gada 19 septembrī
Nr. 612.1-22-72/17

Latvijas Republikas
Satversmes tiesai

Atbildes raksts

Satversmes tiesā 2017.gada 19.jūlijā ir ierosināta lieta Nr.2017-18-01, kurā tiek vērtēta Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas atbilstība Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 99. un 102.pantam un Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstība Satversmes 91., 99. un 102.pantam. Satversmes tiesa ir lūgusi Saeimu kā institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrā daļa noteic: "Desmit (vai vairāk) vienas konfesijas draudzes, kas ir reģistrētas Latvijas Republikā, var izveidot reliģisko savienību (baznīcu). Šis noteikums neattiecas uz šā likuma 8. panta ceturtajā daļā norādītajām reliģiskajām organizācijām." Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturto daļu "draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), pirmo desmit gadu laikā katru gadu jāpārreģistrējas reģistra iestādē (turpmāk — pārreģistrācija). Pārreģistrējot reliģisko organizāciju, reģistra iestāde pamatojas uz Tieslietu ministrijas sniegto atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām".

Savukārt atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešajai daļai "vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu)".

Pieteikuma iesniedzējs – Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments – uzskata, ka no Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas izriet ierobežojums draudzēm pirmo desmit gadu laikā pēc to sākotnējās reģistrācijas izveidot reliģisku savienību (baznīcu). Draudzēm, īpaši Latvijā un pasaulē pazīstamām, noteiktais pārreģistrācijas pienākums neesot samērīgs, jo pārliecināties par to, ka reliģiska organizācija ievēro normatīvo aktu prasības, varētu ar citiem, alternatīviem un saudzējošākiem līdzekļiem, proti, nosakot īsāku pārreģistrācijas periodu. Tādēļ Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrā daļa un 8.panta ceturtā daļa neatbilstot Satversmes 99. un 102.pantam.

SATVERSMES TIESAS
KANCELEJA
SAŅEMTS 19.09.2017.
PRO. NR. 687

Pēc pieteikuma iesniedzēja ieskata, samērīgs neesot arī Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešajā daļā noteiktais ierobežojums, kas ļauj vienas konfesijas draudzēm Latvijā izveidot tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu). Tādējādi valsts neievērojot neitralitāti un iejaucoties reliģisko organizāciju organizatoriskajā struktūrā. Turklāt šis ierobežojums nostādot nevienlīdzīgā situācijā dažādas reliģiskas grupas vienas konfesijas ietvaros, jo ļaujot tikai vienai no šīm grupām, proti, pirmajai, kas to vēlas, iegūt reliģiskas savienības (baznīcas) statusu. Tādēļ Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa neatbilstot Satversmes 91., 99. un 102.pantam.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrā daļa un 8.panta ceturtā daļa atbilst Satversmes 99. un 102.pantam, savukārt tiesvedība jautājumā par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstību Satversmes 91., 99. un 102.pantam būtu izbeidzama. Saeima sniedz šādu lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

Lietas faktisko apstākļu izklāsts

Visupirms Saeima uzskata par lietderīgu sniegt ieskatu Reliģisko organizāciju likumā regulētajā reliģisko organizāciju reģistrācijas un pārreģistrācijas kārtībā un attiecīgo procedūru rezultātā reliģiskajām organizācijām piešķirtajās tiesībās un privilēģijās.

Reliģiskās organizācijas ir Reliģisko organizāciju likumā noteiktajā kārtībā reģistrētās draudzes, reliģiskās savienības (baznīcas) un diecēzes, kas ar to reģistrācijas brīdi iegūst juridiskās personas statusu (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 3.panta pirmo daļu un 13.panta pirmo daļu*).

Lai iegūtu reģistrētas reliģiskās organizācijas un līdz ar to arī juridiskās personas statusu, reliģiskās organizācijas pārstāvim ir jāiesniedz pieteikums par reliģiskās organizācijas reģistrāciju Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistram (turpmāk – Uzņēmumu reģistrs). Kā noteic Reliģisko organizāciju likuma 8. panta otrā daļa, Uzņēmumu reģistram ir pienākums pirms reliģiskās organizācijas vai tās iestādes reģistrēšanas lūgt Tieslietu ministrijas atzinumu par reliģiskās organizācijas statūtos (satversmē, nolikumā) norādīto darbības mērķu un uzdevumu atbilstību normatīvajiem aktiem, kā arī par to, vai reliģiskās organizācijas darbība (mācība) nevar apdraudēt cilvēka tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Tātad viens no reliģiskas organizācijas reģistrācijas priekšnoteikumiem ir tai labvēlīgs Tieslietu ministrijas atzinums.

Latvijas Republikā nav noteikts minimālais reliģiskās organizācijas pastāvēšanas laiks, kas būtu nepieciešams, lai to reģistrētu kā juridisko personu, bet laiks, kurā var iegūt reliģiskās organizācijas un attiecīgi arī juridiskās personas statusu, ir divi mēneši (*sk. likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 18.[14] panta pirmo daļu*). Vienlaikus jānorāda, ka Reliģisko organizāciju likums neparedz reliģiskajām organizācijām obligātu pienākumu reģistrēties kā juridiskajām personām; tā ir reliģiskas grupas izvēles brīvība – iegūt valsts atzīšanu un juridiskās personas statusu, bet ne priekšnoteikums reliģiskās pārliecības brīvības izlietošanai (*sk.: Balodis R. 99.panta komentārs. Grām: Latvijas Republikas*

Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Prof. Balodis R. (zin. red.) Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 336.lpp.; sk. arī Apvienoto Nāciju Organizācijas augstā komisāra reliģijas brīvības jautājumos 2011.gada ziņojuma 41.punktu, pieejams: https://daccess-ods.un.org/TMP/992002.040147781.html).

Reliģisko organizāciju likumā ir skaidrots jēdziens "draudze", norādot, ka "draudzē uz brīvprātības principa pamata apvienojas vienas reliģijas vai konfesijas ticīgie, lai noteiktā apdzīvotajā teritorijā veiktu reliģisko darbību, kā arī cita veida darbību, ievērojot spēkā esošos likumdošanas aktus" (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 3. panta otro daļu*). Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturtajā daļā noteiktajam draudze, kura pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), proti, ir autonoma draudze, tiek reģistrēta uz konkrētu periodu – vienu gadu. Ik pēc gada draudzes darbs tiek izvērtēts: tiek pieņemts lēmums par draudzes iespēju turpināt savu darbību nākamajā periodā. Pirms kārtējās pārreģistrācijas draudzei ir jāiesniedz Uzņēmumu reģistram likumā noteiktie dokumenti, savukārt Tieslietu ministrija sniedz atzinumu par reliģiskās organizācijas iepriekšējā perioda darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām. Ja Reliģisko organizāciju likumā noteiktie formālie kritēriji ir ievēroti un Tieslietu ministrijas atzinums ir labvēlīgs, draudze tiek pārreģistrēta, proti, atkārtoti reģistrēta uz vienu gadu, un tā tas notiek līdz desmit gadu termiņa beigām (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturto daļu, 9.panta piekto daļu un 14.panta septīto daļu*). Pēc tam autonomā draudze iegūst pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu.

Tātad Reliģisko organizāciju likums paredz reliģisko organizāciju vairākpakāpju reģistrācijas struktūru. Sākotnēji autonomā draudze tiek reģistrēta kā pārreģistrējama draudze un tikai pēc tam iegūst pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu. Šāds pārreģistrācijas pienākums neattiecas uz draudzēm, kuras ir pievienojušās reliģiskai organizācijai, kas jau iepriekš ieguvusi reliģiskas savienības (baznīcas) statusu. Draudzes, kurām noslēdzies 10 gadu pārreģistrācijas periods, var veidot reliģisko savienību (baznīcu). Savukārt reliģiskajām savienībām (baznīcām) ir tiesības dibināt diecēzes un iestādes (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otro un ceturto daļu un 13.panta otro daļu*).

Jebkura reliģiskā organizācija, arī draudze, ar brīdi, kad tā tiek reģistrēta reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā, iegūst juridiskās personas statusu un var veikt visas darbības, ko Latvijas Republikā ir tiesīgas veikt juridiskās personas, – veikt saimniecisko darbību, rīkoties ar savu kustamo un nekustamo mantu, slēgt dažādus privāttiesiskus darījumus, būt par lietas dalībnieku tiesā u.tml. Uz reliģiskajām organizācijām attiecināmas arī privilēģijas nekustamā īpašuma un uzņēmumu ienākuma nodokļa jomā (*sk. likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli" 1. panta otrās daļas 4.punktu un likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 2. panta otrās daļas 7. punktu*). Papildus minētajam reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā reģistrētām reliģiskajām organizācijām ir paredzētas īpašas tiesības attiecībā uz to reliģisko darbību: reliģiskās organizācijas var veikt reliģisko darbību publiskās vietās ar pašvaldības piekrišanu; reliģiskās organizācijas var veikt reliģisko darbību slimnīcās, pansionātos, soda izciešanas vietās un Nacionālo bruņoto spēku formējumos, ja to vēlas tajos esošās personas; reliģiskās organizācijas var uzaicināt ārvalstu garīdzniekus vai misionārus reliģiskās darbības

veikšanai Latvijas Republikā (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 14. panta trešo, ceturto un piekto daļu*). Minētās tiesības vienādā mērā piemīt visām draudzēm, gan tām, kurām ir jāpārreģistrējas atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturtajai daļai, gan arī tām, kurām ir pastāvīgas reliģiskās organizācijas statuss. Līdz ar to pārreģistrācijas procedūra neierobežo reliģiskās organizācijas tiesības rīkoties kā juridiskajai personai un baudīt visas Reliģisko organizāciju likumā un citos likumos draudzēm paredzētās tiesības. Pārreģistrējamo un pastāvīgo reliģisko organizāciju tiesiskais statuss atšķiras vienīgi divos aspektos – pārreģistrējamām reliģiskajām organizācijām katru gadu jāveic administratīva pārreģistrācijas procedūra, un tās atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas otrajam teikumam nevar dibināt reliģisko savienību (baznīcu).

Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 3.panta trešajai daļai reliģiskā savienība (baznīca) ir tāda reliģiskās organizācijas forma, kuru veido vienas konfesijas draudzes. Reliģiskā savienība (baznīca) var pārstāvēt draudžu intereses, koordinēt draudžu darbību, kā arī veikt reliģiskas darbības atbilstoši attiecīgās konfesijas mācībai un noteikumiem. Reliģiskās savienības (baznīcas) forma ieņem reliģisko organizāciju formu hierarhijā augstāku pakāpi nekā draudze, un šis statuss apliecina noteiktu draudžu kopuma ilglaicīgu pastāvēšanu, apvienošanos lielākā veidojumā un tiesību pārmantojamību. Ievērojot minēto, likumdevējs reliģiskajām savienībām (baznīcām) ir noteicis arī īpašas tiesības: tikai reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) ir tiesības izveidot garīgā personāla mācību iestādes, klosterus, misijas un diakonijas iestādes (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 13.panta otro daļu*).

Reliģiskās savienības (baznīcas) darbība un pastāvēšana ir nesaraujami saistīta ar to veidojošo draudžu darbību un noteikta draudžu minimālā skaita stabilu pastāvēšanu ilgtermiņā. Tādēļ likumdevējs noteicis, ka šādas juridiskās personas dibinātāju vidū jābūt tādām draudzēm, kurām ir pastāvīgas reliģiskās organizācijas statuss. Likumdevējs, ievērojot to, ka pārreģistrējamām draudzēm ir tiesības darboties vienu gadu līdz nākamajai izvērtēšanas un pārreģistrācijas procedūrai un šī procedūra veicama ik gadu desmit gadu periodā, uz šādām draudzēm nav attiecināmi reliģiskas savienības (baznīcas) veidošanas tiesības.

Juridiskais pamatojums

Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas atbilstība Satversmes 99. un 102.pantam

Satversmes 99.pants noteic: "Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts." Savukārt Satversmes 102.pants paredz, ka "ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās".

Kā atzinusi Satversmes tiesa, atklājot Satversmes 99.panta saturu, ir jāņem vērā starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, tostarp Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 9.pantā, nostiprinātās reliģijas brīvības piemērošanas prakse. Reliģiskās pārliecības brīvība ir viena no nozīmīgākajām vērtībām demokrātiskā sabiedrībā. Šī brīvība aptver

dažāda veida reliģiskus, nereliģiskus un ateistiskus uzskatus, kā arī tiesības pieņemt reliģiju vai nepiederēt ne pie vienas reliģijas. Turklāt aizsargāta tiek ne vien reliģiskās pārliecības esamība (indivīda tiesības ticēt kā iekšējs pārdzīvojums), bet arī tās ārēja paušana (*sk. Satversmes tiesas 2011.gada 18.marta sprieduma lietā Nr.2010-50-03 7.1.–7.2.punktu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1993.gada 25.maija sprieduma lietā "Kokkinakis v. Greece" 31.punktu*). Satversmē nav dots skaidrojums jēdzienam „reliģiskās pārliecības paušana", savukārt Konvencijas 9.pantā norādīts, ka reliģiskās pārliecības paušana ietver kultu piekopšanu, reliģisku un rituālu ceremoniju izpildīšanu un mācību sludināšanu. Baudīt reliģijas brīvību var ne vien indivīds, bet arī reliģiskas kopienas un organizācijas (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova" 101.punktu*). Reliģiskas kopienas autonoma pastāvēšana ir Konvencijas 9.panta garantiju pamatā, un demokrātiskā sabiedrībā tā ir nozīmīga arī plurālisma aspektā. Ja reliģijas brīvība neaizsargātu reliģisko kopienu organizatorisko dzīvi, arī visi citi individuālās reliģiskās brīvības aspekti tiktu vājināti (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 26.aprīļa sprieduma lietā "Izzettin Dogan and others v. Turkey" 93.punktu*).

Aplūkojot jautājumu par reliģiskas kopienas tiesībām iegūt juridiskās personas statusu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka iespēja dibināt juridisko personu, lai tajā apvienoto personu kopums varētu vienoti rīkoties kādā kopēju interešu sfērā, ir viens no nozīmīgākajiem biedrošanās brīvības aspektiem. Ja juridiskās personas statusa piešķiršana ir atteikta reliģiskai kopienai, šis atteikums uzskatāms gan par Konvencijas 9.pantā nostiprinātās reliģijas brīvības, gan par Konvencijas 11.pantā nostiprinātās biedrošanās brīvības ierobežojumu (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra spriedumu lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova"*). Tātad, sekojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, atteikums reģistrēt reliģisku organizāciju un piešķirt tai juridiskās personas statusu ir skatāms gan Satversmes 99.panta, gan 102.panta gaismā.

Vienlaikus Saeima vērš Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka izskatāmā lieta pēc tās faktiskajiem apstākļiem atšķiras no Eiropas Cilvēktiesību tiesā skatītajām lietām, uz kurām atsaucas pieteikuma iesniedzējs. Izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā lietā ir apstrīdēts atteikums reģistrēt vairāku draudžu apvienību ar nosaukumu "Latvijas Pareizticīgā Autonomā Baznīca" (turpmāk arī – Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca) kā reliģisku savienību (baznīcu) un attiecīgi piešķirt šai savienībai Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku pakāpi un juridiskās personas statusu. Jāņem vērā tas, ka Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu veidojošās draudzes jau katra atsevišķi ir ieguvušas juridiskās personas statusu un var izmantot reliģiskajām organizācijām normatīvajos aktos paredzētās tiesības un privilēģijas. Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, uz kuru atsaucas arī pieteikuma iesniedzējs, reliģijas brīvības ierobežojuma aspektā galvenokārt ticis vērtēts atteikums līdz šim nereģistrētai reliģiskai kopienai (nevis reģistrētu reliģisku organizāciju apvienībai) piešķirt reliģiskas organizācijas un attiecīgi juridiskās personas statusu, tādējādi līdz šīs kopienas reģistrācijai liedzot tai pilnvērtīgi baudīt reliģijas brīvību un ar juridiskās personas statusu saistītās tiesības (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra spriedumu lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova"*).

Tomēr Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka par Konvencijas 9.panta ierobežojumu var būt uzskatāms arī liegums piešķirt reliģiskai organizācijai reliģisko organizāciju formu hierarhijā augstāku pakāpi (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 26.februāra sprieduma lietā "Verein der Freunde der Christengemeinschaft and others v. Austria" 38.–39.punktu, kur šāds liegums tika aplūkots kā Konvencijas 14.panta ierobežojums, minēto pantu traktējot kopsakarā ar Konvencijas 9.pantu*). Turklāt hierarhiski augstākas pakāpes un ar to saistītā juridiskās personas statusa iegūšana ir būtiska arī biedrošanās brīvības kontekstā, proti, tā nodrošina reliģiskai organizācijai (draudžu apvienībai) iespēju rīkoties vienotā veidā kopēju interešu vārdā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 8.aprīļa sprieduma lietā "Magyar Keresztény Mennonita Egyház and others v. Hungary" 78.punktu*).

Tātad liegums iegūt Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku – reliģiskas savienības (baznīcas) – pakāpi un attiecīgi arī vienas (vienotas) juridiskās personas statusu ierobežo pārreģistrējamu (pastāvīgas reliģiskas organizācijas statusu vēl neieguvušu) draudžu iespējas rīkoties vienoti viena subjekta (baznīcas) vārdā un īstenot reliģiskās pārliecības brīvību tādos aspektos, kādos šo brīvību var īstenot tikai reģistrēta reliģiska savienība (baznīca) (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 13.panta otro daļu*). Tādējādi no Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas izrietošais liegums draudzēm pirmo desmit gadu laikā pēc pirmās reģistrācijas izveidot reliģisku savienību (baznīcu) ar juridiskās personas statusu ierobežo Satversmes 99. un 102.pantā nostiprinātās pamattiesības.

Satversmes 116.pants paredz, ka personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu. Līdz ar to Satversmes 99. un 102.pantā noteiktās pamattiesības var tikt ierobežotas, ja ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011.gada 18.marta sprieduma lietā Nr.2010-50-03 9.punktu*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, pārbaudot, vai atteikums reliģiskai kopienai piešķirt juridiskās personas statusu atbilst Konvencijas 9.pantam, skata to Konvencijas 11.panta gaismā, bet atsevišķi ierobežojuma atbilstību Konvencijas 11.pantam neanalizē (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova" 118. un 142.punktu un 2017.gada 23.marta sprieduma lietā "Genov v. Bulgaria" 37.–38.punktu*). Tādēļ arī Saeima, vērtējot to, vai ierobežojums, kas liedz pārreģistrējamu draudžu apvienībai iegūt reliģiskas savienības (baznīcas) statusu, atbilst Satversmes 99.pantam, šo ierobežojumu interpretēs Satversmes 102.panta gaismā, bet atsevišķi nepārbaudīs tā atbilstību Satversmes 102.pantam.

Ierobežojums ir noteikts ar likumu

Lai izvērtētu, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, jāpārbauda:

1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;

2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;

3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015.gada 2. jūlija sprieduma lietā Nr.2015-01-01 14.punktu*).

Lietā nav strīda par to, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā. Nav strīda arī par to, ka apstrīdētās normas ir izsludinātas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ir publiski pieejamas un pietiekami skaidri formulētas.

Ierobežojuma leģitīmais mērķis

Vērtējot no Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas izrietošā ierobežojuma leģitīmo mērķi, Saeima uzskata par lietderīgu visupirms aplūkot mērķi, kura dēļ Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrajā daļā draudzēm uz pirmo desmit gadu periodu ir noteikts pārreģistrācijas pienākums.

Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešā daļa paredz: ja draudze atzīst savu piederību pie kādas no valsts teritorijā pastāvošajām konfesijām, tas jānorāda draudzes iesniegumā, ko apstiprina attiecīgās reliģiskās savienības (baznīcas) vadība (vai tās uzdevumā — diecēzes vadība). Tātad reliģiskas kopienas izvēle veidot no pastāvošajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) autonomu draudzi norāda uz tās konfesionālo atšķirību, proti, citādu kanoniskās mācības izpratni (interpretāciju) un atšķirīgām reliģiskajām procedūrām. Kanoniskās mācības un reliģisko procedūru atšķirību dēļ, kā arī sakarā ar neiekļaušanos valstij zināmo un valsts atzīto reliģisko savienību (baznīcu) struktūrā autonomā draudze ir uzskatāma par valstij jaunu, nezināmu veidojumu. Valstij nav zināma ne vien tās mācība, bet arī tas, kā šīs draudzes locekļi un vadītāji attiecīgo mācību izmantos un kā saskaņā ar to praktiski īstenos savu reliģiskās pārliecības brīvību. Tādēļ likumdevējam ir pilnīgi pamatota vēlme ilgākā laika posmā izvērtēt tās reliģiskās organizācijas, kuras uzsāk savu darbību valsts teritorijā un neiekļaujas valstī jau reģistrētajās reliģiskajās savienībās (baznīcās). Tas nozīmē – pārliecināties par konkrētās draudzes darbību, tās attieksmi pret valsts pamatvērtībām un darbības atbilstību normatīvajiem aktiem. To savā atzinumā atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturtajai daļai izvērtē Tieslietu ministrija (*sk. arī: Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra tiesību piemērošanas prakse. Komerctiesības, biedrošanās tiesības un publiskie reģistri. Prof. R. Baloža zin. red. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2013, 202. lpp.*). Autonoma draudze, kas sekmīgi izpildījusi pārreģistrācijas pienākumu, līdz ar pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusa iegūšanu ir apliecinājusi, ka tās mācība atbilstoši Konvencijas 9.panta prasībām ir "neapstrīdama, nopietna, vienota un nozīmīga" ("*attains a certain level of cogency, seriousness, cohesion and importance" – angļu val., sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1982.gada 25.februāra sprieduma lietā "Campbell and Cosans v. the United*

Kingdom" 36.punktu). Tādējādi šī draudze kā organizatoriska vienība ir spējīga stabili pastāvēt ilgu laiku.

Tātad pārreģistrācijas pienākuma mērķis ir aizsargāt sabiedrību no valstij jaunu un nezināmu draudžu, iespējams, kaitīgas ietekmes, nepieļaut reliģiskās organizācijas statusa ļaunprātīgu izmantošanu un prettiesisku darbību. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka valstij ir tiesības pārliecināties par to, vai reliģiska kustība (grupa) it kā reliģiskas darbības ietvaros neīsteno darbības, kas apdraud sabiedrību un sabiedrisko drošību, un šāda valsts rīcība kalpo leģitīmiem mērķiem (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova" 113.punktu un 2008.gada 31.jūlija sprieduma lietā "Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas v. Austria" 75.punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka ierobežojuma – proti, lieguma izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms draudžu pārreģistrācijas perioda beigām – leģitīmais mērķis ir sabiedriskās kārtības nodrošināšana, pārliecinoties, ka draudzes, kas vēlas veidot baznīcu, ievēro normatīvos aktus, kā arī ir stabilas un ilgstspējīgas. Arī Saeima pievienojas šim uzskatam un norāda: tā kā reliģiskajai savienībai (baznīcai) ir Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāka pakāpe nekā draudzei un normatīvajos aktos noteiktas papildu tiesības, šāda statusa iegūšanai ir nepieciešams apliecināt konkrēto draudžu kopuma ilglaicīgu, stabilu pastāvēšanu un darbības atbilstību Reliģisko organizāciju likumā noteiktajiem kritērijiem.

Tomēr Saeima norāda, ka no apstrīdētajām normām izrietošais ierobežojums kalpo ne tikai pieteikuma iesniedzēja minētajam leģitīmajam mērķim. Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 8.panta otrajai daļai Tieslietu ministrija pirms reliģiskas savienības (baznīcas) reģistrēšanas sniedz atzinumu par reliģiskas savienības (baznīcas) statūtos (satversmē, nolikumā) norādīto darbības mērķu un uzdevumu atbilstību normatīvajiem aktiem, kā arī par to, vai reliģiskas savienības (baznīcas) darbība (mācība) nevar apdraudēt cilvēka tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Šiem mērķiem – cilvēka tiesību, demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības aizsardzībai –, pēc Saeimas ieskata, kalpo ne tikai minētais priekšnoteikums, proti, ka Tieslietu ministrijas atzinumam jābūt labvēlīgam, bet arī citi Reliģisko organizāciju likumā paredzētie reliģiskas savienības (baznīcas) reģistrācijas priekšnoteikumi un ierobežojumi. Arī ierobežojums, kas liedz pārreģistrējamām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu), aizsargā valsts un sabiedrības intereses no maldināšanas, krāpnieciskas un noziedzīgas darbības (*sal. sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 8.aprīļa sprieduma lietā "Magyar Keresztény Mennonita Egyház and others v. Hungary" 86.punktu*). Proti, šis ierobežojums ir vērsts uz to, lai reliģisku savienību (baznīcu) neizveidotu draudzes, par kuru darbību, citstarp to, vai šī darbība neapdraud cilvēka tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību, valsts vēl nav guvusi pietiekamu pārliecību.

Tātad apstrīdētajās normās paredzētajam ierobežojumam ir vairāki Satversmes 116. pantā nostiprinātie leģitīmie mērķi – citu cilvēku tiesību, demokrātiskās valsts iekārtas, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības

aizsardzība. Šie mērķi atbilst arī Konvencijas 9.pantā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem.

Ierobežojuma samērīgums

Vērtējot apstrīdētās normas samērīgumu, jānoskaidro, vai ierobežojums ir samērīgs, proti, vai izmantotie ierobežojošie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai labums, ko gūst sabiedrība, ir lielāks nekā indivīdam nodarītais kaitējums (*sk. Satversmes tiesas 2011.gada 18.marta sprieduma lietā Nr.2010-50-03 12.punktu*).

Attiecībā uz izraudzītā līdzekļa piemērotību Saeima norāda, ka ierobežojums, kas liedz pārreģistrējamām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu), ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. Draudžu pārreģistrācijas procesa ietvaros valsts var pārbaudīt to veiktās reliģiskās darbības attieksmi pret valsts pamatvērtībām un atbilstību normatīvajiem aktiem. Tas citstarp nozīmē arī iespēju pārliecināties, vai šādu draudžu reliģiskās darbības rezultātā netiek apdraudētas tādas valsts un sabiedrības pamatvērtības kā citu cilvēku tiesības, demokrātiskā valsts iekārta, sabiedrības drošība, labklājība un tikumība. Turklāt pēc pārreģistrācijas perioda beigām draudze ir apliecinājusi savu spēju pastāvēt stabila un vienota ilgu laiku, bet īsā laika posmā to pārbaudīt nav iespējams. Savukārt tad, ja tiek secināts, ka draudzes darbība noteiktajiem kritērijiem neatbilst, šī draudze netiek pārreģistrēta, zaudē reliģiskas organizācijas statusu un līdz ar to zaudē arī tiesības nākotnē pretendēt uz tiesībām tikt reģistrēta kā reliģiska savienība (baznīca) un gūt ar šo statusu saistītās papildu tiesības.

Jānorāda, ka likumdevējs, atzīstot nepieciešamību paredzēt draudzes pārreģistrācijas pienākumu, ir izraudzījies tādu termiņu, kura ietvaros pārreģistrācijas procedūra būtu īstenojama visefektīvāk, un šai nolūkā pirms likumprojekta "Reliģisko organizāciju likums" izskatīšanas trešajā lasījumā uzklausījis Tieslietu ministrijas Reliģijas lietu nodaļas (tobrīd reliģijas jautājumos kompetentās valsts pārvaldes institūcijas) priekšlikumu par 10 gadu termiņa noteikšanu [*sk. Tieslietu ministrijas Reliģijas lietu nodaļas 1995.gada 2.maija vēstuli Nr.15-1/48 Latvijas Republikas 5.Saeimas Cilvēktiesību komisijas protokolu un lēmumu 2.sējuma (Nr.123–135) 138.lpp.*]. Tādējādi apstrīdēto normu pieņemšanas procesā ir apsvērti gan sasniedzamie mērķi – draudzes reliģiskās darbības izvērtēšana ilgtermiņā un tās stabilitātes un ilgtspējības konstatēšana –, gan šajā procedūrā iesaistīto valsts institūciju laika un darba resursi.

Ievērojot minēto, jāatzīst, ka apstrīdētajās normās iekļautais ierobežojums aizsargā valsts un sabiedrības intereses no tādu reliģisku savienību (baznīcu) reģistrēšanas, par kuru sastāvā esošo draudžu darbību, citstarp to, vai šī darbība neapdraud citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību, valsts vēl nav pietiekami pārliecinājusies. Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais ierobežojums ir piemērots leģitīmo mērķu – citu cilvēku tiesību, demokrātiskās valsts iekārtas un sabiedrības labklājības aizsardzība – sasniegšanai. Ierobežojuma piemērotību leģitīmo mērķu sasniegšanai neapšauba arī pieteikuma iesniedzējs (*sk. pieteikuma 6.lpp.*).

Tomēr, pēc pieteikuma iesniedzēja ieskata, leģitīmo mērķi esot iespējams sasniegt ar alternatīviem un pārreģistrējamo draudžu tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Pārliecināties par to, ka reliģiska organizācija ievēro normatīvo aktu prasības, esot iespējams daudz īsākā laika posmā, īpaši gadījumos, kad runa ir par pasaulē un Latvijā jau labi pazīstamām organizācijām, kā, piemēram, par Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu. Pamatotas šaubas varētu būt tikai par jaunu un nezināmu reliģisko organizāciju stabilitāti (*sk. pieteikuma 6.lpp.*).

Saeima visupirms pievērš uzmanību šādam apstāklim: pieteikuma iesniedzējs nav norādījis uz to, ka likumdevēja izraudzītais termiņš būtu acīmredzami nesamērīgs. Savukārt pieteikuma iesniedzēja norādītā iespēja izvērtēt reliģiskas organizācijas darbību īsākā laika posmā pats par sevi nav alternatīvs līdzeklis. Pārreģistrācijas pienākums jau ir likumdevēja izraudzītais un likumā noteiktais līdzeklis, bet tam paredzēto termiņu, pēc pieteikuma iesniedzēja ieskata, vajadzētu mainīt. Jānorāda, ka likumdevējs, izvēloties noteikt 10 gadus ilgu pārreģistrācijas pienākuma piemērošanas termiņu, ir izdarījis tā kompetencē ietilpstošus lietderības apsvērumus un pieņēmis tiesībpolitisku lēmumu. Šāds likumdevēja tiesībpolitisks lēmums, kas pieņemts, balstoties uz lietderības apsvērumiem sakarā ar ierobežojuma piemērošanas termiņa noteikšanu, nav pārvērtējams citās institūcijās, tostarp Satversmes tiesā (*sal. sk. Satversmes tiesas 2014.gada 10.oktobra sprieduma lietā Nr.2014-04-03 17.punktu*).

Saeima nevar piekrist arī tam pieteikuma iesniedzēja uzskatam, ka pārbaudīt pasaulē un Latvijā jau labi pazīstamas organizācijas, piemēram, Latvijas Pareizticīgās autonomās baznīcas, darbību būtu iespējams daudz īsākā laika posmā vai vispār bez pārreģistrācijas (*sk. pieteikuma 6.lpp.*). Kā tika norādīts jau iepriekš, visas tās reliģiskās organizācijas, kuras uzsāk savu darbību valsts teritorijā un izvēlējušās būt autonomas, proti, neiekļauties valstī jau reģistrētajās reliģiskajās savienībās (baznīcās), ir uzskatāmas par valstij jaunām un nezināmām reliģiskajām organizācijām Reliģisko organizāciju likuma izpratnē un tādēļ uz tām ir attiecināms pārreģistrācijas pienākums (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešo daļu kopsakarā ar 8.panta ceturto daļu*). Šajā gadījumā nav nozīmes arī tam, ka organizācijas nosaukumā ietverts kādas tradicionālas konfesijas nosaukums, jo tas pats par sevi vēl neapliecina piederību šai konfesijai. Kanoniskās mācības un reliģisko procedūru atšķirību dēļ, kā arī sakarā ar neiekļaušanos valstij zināmo un valsts atzīto reliģisko savienību (baznīcu) struktūrā jebkura autonoma draudze ir uzskatāma par valstij jaunu, nezināmu veidojumu. Līdz ar to, pretēji pieteikuma iesniedzēja viedoklim, pārreģistrācijas procesā nav iespējams izšķirt valstij "jau zināmas" un valstij "jaunas un vēl nezināmas" reliģiskās organizācijas. Jebkurā gadījumā atšķirīgu pārreģistrācijas periodu noteikšana atkarībā no reliģijas izplatības un atpazīstamības Latvijā vai pasaulē dažādas reliģiskās organizācijas nostādītu nevienlīdzīgā situācijā pārreģistrācijas procesa ietvaros.

Turklāt, kā jau tika norādīts šajā atbildes rakstā, termiņš, kurā draudzei ir noteikts pārreģistrācijas pienākums, kalpo ne tikai tam, lai pārliecinātos par attiecīgās reliģiskās pārliecības nopietnību un noturīgumu. Šajā laikā Tieslietu ministrija vērtē ne tikai attiecīgās reliģiskās mācības atbilstību demokrātiskas valsts vērtībām, bet arī draudzes kā juridiskās personas un tās locekļu darbību kopumā. Likumdevēja noteiktajā pārbaudes laikā, uz kuru attiecināms pārreģistrācijas pienākums, valsts novērš aizdomas par to, ka reliģiska organizācija vai tās locekļi savu statusu izmanto pretēji valsts vai sabiedrības interesēm. Atšķirīga attieksme

atkarībā no draudzes praktizētās reliģijas atpazīstamības Latvijā vai pasaulē nesasniegtu leģitīmo mērķi, jo būtiski ir vērtēt tieši konkrētās draudzes darbību. Turklāt šāda atšķirīga attieksme nebūtu attaisnojama un savienojama ar valsts kā neitrāla un neieinteresēta dažādu reliģiju, ticību un pārliecību praktizēšanas organizatora lomu (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 1.jūlija sprieduma lietā "S.A.S. v. France" 55. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs nav norādījis uz citiem, alternatīviem un mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, ar ko leģitīmos mērķus varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē. Ņemot vērā to, ka konkrēta termiņa noteikšana, ja vien tas nav acīmredzami nesamērīgs, ir tiesībpolitiska izšķiršanās, Saeima uzskata, ka citu, saudzējošāku alternatīvu līdzekļu nav un par vissaudzējošāko līdzekli ir uzskatāms apstrīdētajās normās nostiprinātais ierobežojums.

Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību tā leģitīmajam mērķim, jāpārliecinās par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas indivīdam rodas tā pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā. Proti, ir jānoskaidro lietā līdzsvarojamās intereses un tas, kurai no šīm interesēm būtu piešķirama prioritāte (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 15.punktu*). Izskatāmajā lietā ir jālīdzsvaro valsts un sabiedrības intereses tādā ziņā, lai reliģisku savienību (baznīcu) varētu reģistrēt un tai piemītošās tiesības varētu izmantot tikai tādas draudzes, kuru darbība un stabilitāte ir pienācīgi izvērtēta ilgtermiņā, kā arī pārreģistrējamo draudžu ieinteresētība iegūt Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku – reliģiskas savienības (baznīcas) – pakāpi un attiecīgi arī juridiskās personas statusu, lai rīkotos vienoti vienas baznīcas vārdā un īstenotu reliģiskās pārliecības brīvību tādos aspektos, kādos šo brīvību var īstenot tikai reģistrēta reliģiska savienība (baznīca).

Pieteikuma iesniedzējs atsaucas uz Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja vadlīnijām par reliģisko kopienu juridiskās personas statusu (*Guidelines on the Legal Personality of Religious or Belief Communities, 2014, pieejams: http://www.osce.org/odihr/139046*) un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 31.jūlija spriedumu lietā "Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas v. Austria" un 2009.gada 26.februāra spriedumu lietā "Verein der Freunde der Christengemeinschaft and others v. Austria"*) un norāda, ka reliģiskas organizācijas reģistrācijas procesam nevajadzētu būt pārlieku birokrātiskam un valstij nebūtu jānosaka nesamērīgi ilgs gaidīšanas laiks līdz attiecīgā statusa iegūšanai (*sk. pieteikuma 6.lpp.*). Tomēr šī atziņa attiecas uz reliģiskām kopienām, kuras nav atzītas par reliģiskajām organizācijām un kurām tādēļ ilgstoši ir liegtas dažādas ar reliģiskas organizācijas un juridiskās personas statusu saistītas tiesības un privilēģijas, piemēram, juridiska to biedru un īpašumu aizsardzība, darbinieku nodarbināšana, reliģiska rakstura ēku pārvaldīšana, atbrīvojumi no nodokļiem, dalība dažādās padomēs u.tml. (*sk.: Guidelines on the Legal Personality of Religious or Belief Communities, 2014, 22.–27.lpp., pieejams: http://www.osce.org/odihr/139046; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 1.oktobra sprieduma lietā "Kimlya v. Russia" 85.punkts un 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova"*

105.punkts). Turpretim izskatāmās lietas ietvaros ir vērtējama jau reģistrētu reliģisko organizāciju (pārreģistrējamu autonomu draudžu) vēlme iegūt Latvijas Republikas reliģisko organizāciju formu hierarhiskajā struktūrā augstāku – reliģiskas savienības (baznīcas) – pakāpi. Jāņem vērā tas, ka Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu veidojošās draudzes jau katra atsevišķi ir ieguvušas juridiskās personas statusu un jau no pirmreizējās reģistrācijas brīža var īstenot visām juridiskajām personām, kā arī īpaši reliģiskajām organizācijām normatīvajos aktos paredzētās tiesības un privilēģijas. Ņemot vērā minēto, jāatzīst, ka Reliģisko organizāciju likumā paredzētais reliģisko organizāciju pārreģistrācijas process atbilst Eiropas Cilvēktiesību tiesas un EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja praksē paustajām atziņām.

Attiecībā uz autonomas draudzes pirmreizējo reģistrāciju jānorāda, ka Latvijas Republikā nav noteikts minimālais reliģiskās organizācijas pastāvēšanas laiks, kas būtu nepieciešams, lai to reģistrētu kā juridisko personu. Laiks, kurā reliģiska kopiena (draudze) var iegūt reliģiskās organizācijas statusu, ir divi mēneši, tādēļ, pēc Saeimas ieskata, šo procesu nevar uzskatīt par pārlieku birokrātisku un nesamērīgi ilgu (*sk. likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" 18.[14] panta pirmo daļu*). Turklāt reģistrācija nav obligāts reliģiskas kopienas darbības priekšnoteikums, bet ir vienīgi apliecinājums tam, ka valsts šo reliģisko kopienu atzīst un aizsargā pret nepamatotu tās darbības ierobežošanu [*sk. arī: Balodis R. 99.panta komentārs. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Prof. Balodis R. (zin.red.) Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 336.lpp.*]. Jau no pirmreizējās reģistrācijas brīža autonoma draudze var īstenot visām juridiskajām personām, kā arī īpaši reliģiskajām organizācijām normatīvajos aktos paredzētās tiesības (*sīkāk par reliģiskajām organizācijām piemītošajām tiesībām sk. šā atbildes raksta faktisko apstākļu izklāsta daļā*). Tādēļ nav nozīmes arī pieteikuma iesniedzēja apsvērumam par to, ka draudzes pirmreizējās reģistrācijas brīdis var neatbilst faktiskajam tās darbības uzsākšanas brīdim (*sk. pieteikuma 5.lpp.*).

Pieteikuma iesniedzējs, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, norāda, ka, vērtējot to, vai atteikums piešķirt reliģiskai organizācijai juridiskās personas statusu ir samērīgs, jāvērtē tas, kādas īpašas tiesības tiek piešķirtas noteikta veida reliģiskajām organizācijām un kādas būtiskas reliģijas brīvības izpausmes tiek liegtas tad, ja attiecīgā statusa nav (*sk. pieteikuma 4.lpp. ar atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 1.oktobra sprieduma lietā "Kimlya v. Russia" 84.–86.punktu*). Arī Saeima uzskata, ka tieši šie aspekti ir nozīmīgi, vērtējot to, vai Satversmes 99.pantā nostiprinātās reliģiskās pārliecības brīvības ierobežojums ir samērīgs, un to, cik būtiskas ir pārreģistrējamām draudzēm ar šo ierobežojumu radītās nelabvēlīgās sekas.

Visupirms Saeima norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi: reliģisko organizāciju struktūras modeļa izvēle, proti, reliģisko organizāciju līmeņu jeb pakāpju skaits, ir valsts rīcības brīvības jautājums (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 8.aprīļa sprieduma lietā "Magyar Keresztény Mennonita Egyház and others v. Hungary" 100.punktu*). Valsts savas rīcības brīvības ietvaros var noteikt arī to, ka reliģiskas organizācijas, kurām tā piešķīrusi hierarhiski augstāku pakāpi, proti, reliģiskās savienības (baznīcas), ir tiesīgas izmantot īpašas tiesības vai

privilēģijas, ja vien šīs tiesības un privilēģijas tām ir piešķirtas citas reliģiskās organizācijas nediskriminējošā veidā.

Lai gan pieteikuma iesniedzējs ir norādījis, ka neērtības, ar ko reliģiskai organizācijai nākas samierināties desmit gadu pārreģistrācijas periodā , ir lielākas nekā sabiedrības gūtais labums (*sk. pieteikuma 6.lpp.*), tomēr pieteikumā nav norādīts, kādas tad īsti ir šīs neērtības, un tās nav salīdzinātas ar valsts un sabiedrības interesēm. Saeima uzskata, ka, ņemot vērā visām reģistrētajām draudzēm piešķirto tiesību un aizsardzības apjomu, pārreģistrējamas draudzes tiesību ierobežojums atzīstams par minimālu. Draudzēm pārreģistrācijas periodā nav nekādu ierobežojumu, kas tām liegtu īstenot reģistrētajām reliģiskajām organizācijām, tostarp juridiskajām personām, piemītošās tiesības. Pārreģistrējamai draudzei gan – tāpat kā visām citām reliģiskajām organizācijām – katru gadu ir jāiesniedz Tieslietu ministrijai pārskats par savu darbību (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 14.panta septīto daļu*), toties tai pārreģistrācijas periodā ir iespējams savu darbību izbeigt vienkāršāk nekā pastāvīgas reliģiskas organizācijas statusu ieguvušām draudzēm. Proti, draudze, ja tā vairs nevēlas turpināt savu darbību, var gluži vienkārši neiesniegt pārreģistrācijai nepieciešamos dokumentus un automātiski tiks izslēgta no reģistra.

Reliģisko organizāciju likums izšķir tādas tiesības, kas piemīt visām reliģiskajām organizācijām, piemēram, tiesības veikt reliģisko darbību publiskās vietās ar pašvaldības piekrišanu, un tādas tiesības, kas piemīt tikai reliģiskajām savienībām (baznīcām), kā arī diecēzēm (sīkāk sk. šā atbildes raksta faktisko apstākļu izklāsta daļu). Papildus tam ikvienai reģistrētai reliģiskajai organizācijai ir visas ar juridiskās personas statusu saistītās tiesības, piemēram, tiesības pārvaldīt savu mantu, slēgt dažādus darījumus u.tml. Vienīgās tiesības, kas piemīt specifiski reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), kā arī diecēzēm, ir tiesības izveidot garīgā personāla mācību iestādes, klosterus, misijas un diakonijas iestādes (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 13.panta otro daļu*). Reliģiskajām savienībām (baznīcām) nav paredzētas nekādas īpašas privilēģijas, piemēram, atbrīvojumi no nodokļiem vai dalība dažādās padomēs (*sal. sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008.gada 31.jūlija sprieduma lietā "Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas v. Austria" 92.punktu*).

Minētie apstākļi atšķir izskatāmo lietu no Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē skatītajiem gadījumiem, uz kuriem atsaucas pieteikuma iesniedzējs. Šajos gadījumos nereģistrētai reliģiskai kopienai (grupai) bija liegtas vai nu ar reliģiskās pārliecības paušanu, vai ar juridiskās personas statusu, vai ar abiem šiem apstākļiem saistītas tiesības, piemēram, liegts noturēt lūgšanas un dievkalpojumus, sludināt savu mācību un piesaistīt sekotājus, izplatīt reliģiska rakstura literatūru, veikt reliģisko darbību publiskās vietās, iegūt, nomāt un pārvaldīt īpašumus, atvērt un pārvaldīt bankas kontus, nodarbināt darbiniekus u.tml. (*sal. sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 1.oktobra sprieduma lietā "Kimlya v. Russia" 84.–86.punktu, 2001.gada 13.decembra sprieduma lietā "Metropolitan Church of Bessarabia and others v. Moldova" 105. un 129.punktu un 2017.gada 23.marta sprieduma lietā "Genov v. Bulgaria" 37.punktu*), vai arī reliģiskā organizācija bija reģistrēta un ieguvusi juridiskās personas statusu, taču vēlējās iegūt hierarhiski augstāku pakāpi reliģisko organizāciju formu hierarhijā, jo tai joprojām bija liegts izmantot atsevišķas nozīmīgas ar reliģijas brīvību saistītas tiesības, kā arī tā

nevarēja pretendēt uz nozīmīgām privilēģijām, piemēram, būtiskiem atbrīvojumiem no nodokļiem vai dalību dažādās padomēs (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009.gada 26.februāra sprieduma lietā "Verein der Freunde der Christengemeinschaft and others v. Austria" 43.punktu, 2008.gada 31.jūlija sprieduma lietā "Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas v. Austria" 92.punktu un 2014.gada 8.aprīļa sprieduma lietā "Magyar Keresztény Mennonita Egyház and others v.Hungary" 110.punktu*).

Liegums reģistrēt reliģisku savienību (baznīcu) pārreģistrācijas perioda ietvaros neierobežo nedz pārreģistrējamo draudžu tiesības turpināt savu darbību, nedz arī šo draudžu locekļu individuālās tiesības uz reliģijas brīvību. Šīm draudzēm ir liegtas tiesības ārēji – attiecībās ar valsti vai privātpersonām – rīkoties vienoti visu šo draudžu vārdā kā vienai juridiskajai personai, kā arī tiesības izveidot garīgā personāla mācību iestādes, klosterus, misijas un diakonijas iestādes. Tomēr Saeima uzskata, ka ir samērīgi 10 gadus ilgajā pārreģistrācijas periodā pirms tam, kad konkrētām draudzēm tiek piešķirtas tiesības rīkoties vienoti un vienā (baznīcas) vārdā ārējās attiecībās, gūt pārliecību par to, ka šīs draudzes ir pierādījušas savas darbības atbilstību, stabilitāti un ilgtspēju. Valsts ir izvēlējusies tikai stabilu statusu, proti, pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu, ieguvušu draudžu apvienībām piešķirt tiesības veidot iestādes un klosterus ar juridiskās personas statusu. Šajā kontekstā ir svarīgi, lai arī visas šīs reliģisko savienību (baznīcu) dibinātās iestādes būtu uzticamas, stabilas un ilgtspējīgas, jo tām var tikt deleģētas atsevišķas valsts funkcijas, piemēram, izglītības un sociālo pakalpojumu jomā.

Saeima uzskata par lietderīgu salīdzinošā aspektā norādīt, ka arī citās Eiropas valstīs ir noteikti periodi, kas draudžu apvienībām ir jāpārdzīvo, pirms tās var iegūt reliģiskas savienības (baznīcas) statusu, un 10 gadu periods nebūt nav uzskatāms par nesamērīgu prasību. Piemēram, 10 gadu periods tāpat kā Latvijā ir paredzēts Čehijā un Slovēnijā, 12 gadu periods – Rumānijā, 20 gadu periods – Ungārijā, 25 gadu periods – Lietuvā un 30 gadu periods – Portugālē (*sk.: Stan L., Turcescu L. Church, State, and Democracy in Expanding Europe. New York: Oxford University Press, 2011, 198., 201., 205.lpp.; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 8.aprīļa spriedums lietā "Magyar Keresztény Mennonita Egyház and others v.Hungary"; Ulitz R. Freedom of religion in European constitutional and international case law. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2007, 102.lpp.*).

Būtiski ir tas, ka pārreģistrācijas pienākums un liegums pārreģistrējamām draudzēm veidot pastāvīgu, stabilu subjektu – reliģisko savienību (baznīcu) – sargā sabiedrību un demokrātisko valsts iekārtu no dažāda mēroga apdraudējumiem. Reliģiskās pārliecības paušanas aizsegā valstī var veidoties pseidoreliģiskas kustības, kam nav saistības ne ar kādu reliģijas virzienu, un tad var notikt tā, ka šo kustību sekotājiem un uzrunātajām personām tiek sniegta maldinoša informācija, tiek kurināts naids pret citiem cilvēkiem, tostarp aizskarti citu reliģijas virzienu piekritēji, sludināšanas ietvaros iedzīvotāji tiek musināti pret valsts iekārtu, rezultātā tiek deformēta iesaistīto personu psihe, cilvēki var atsvešināties no ģimenes, ciest no garīga rakstura traumām un slimībām, "piespiedu brīvprātības" ceļā novēlēt savu mantu attiecīgajām reliģiskajām kustībām, tajās var tikt iesaistīti (vervēti) bērni un uz viņu vēl attīstības procesā esošo psihi un raksturu tas var atstāt īpaši smagu iespaidu un beigties ar bērnu atsvešināšanos un atraušanu no ģimenes [*sk., piemēram, Reliģijas lietu konsultatīvās padomes sekretāra J. Timpas sniegto*

informāciju Latvijas Republikas 5.Saeimas Cilvēktiesību komisijas protokolu un lēmumu 2.sējuma (Nr.55–65) 165.–168.lpp.]. Visi šie potenciālie draudi ir novēršami, ja valstij ir iespējas autonomo draudžu pārreģistrācijas periodā pārbaudīt to darbību un liegt tām dibināt reliģisko savienību (baznīcu) ar hierarhiski augstāku pakāpi un pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu.

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, jāsecina, ka pārreģistrējamām draudzēm ar konkrēto ierobežojumu nav radītas tādas nelabvēlīgas sekas, kuru novēršana būtu svarīgāka par valsts un sabiedrības interešu nodrošināšanu. Tādēļ Saeima uzskata Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otro daļu un 8.panta ceturto daļu par atbilstošu Satversmes 99. un 102.pantam.

Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstība Satversmes 92., 99. un 102.pantam

Visupirms Saeima norāda, ka izskatāmā lieta ir ierosināta pēc Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta pieteikuma. Satversmes tiesas likuma 19.[1] panta pirmās daļas 2.punkts paredz administratīvajai tiesai tiesības, izskatot administratīvo lietu pirmajā instancē, apelācijas vai kasācijas kārtībā, vērsties ar pieteikumu Satversmes tiesā, ja administratīvā tiesa uzskata, ka tiesību norma, kuru iestāde ir piemērojusi vai kura konkrētajā administratīvās tiesas procesā būtu jāpiemēro, neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normai. Līdz ar to administratīvā tiesa ir konkrētās konstitucionālās kontroles subjekts un tās pieteikumā uzdotajam jautājumam par tiesību normas konstitucionalitāti jābūt konkrētās lietas izskatīšanas priekšnoteikumam (*sk.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 131.–132.lpp.*). Tiesas pieteikums Satversmes tiesā nevar būt abstrakts, proti, tāds, kas nav saistīts ar konkrēto administratīvo lietu [*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 31.oktobra lēmuma par lietas ierosināšanu (pieteikuma Nr.101) 6.punktu*].

Tās administratīvās lietas pamatā, sakarā ar kuru Augstākā tiesa vērsusies Satversmes tiesā ar pieteikumu, ir atteikums reģistrēt pārreģistrējamu draudžu apvienību kā reliģisku savienību (baznīcu), un šis atteikums ir pamatots ar Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otro daļu un 8.panta ceturto daļu. Būtībā lietas priekšmets ir tāda labvēlīga administratīvā akta izdošana, ar kuru draudžu apvienība tiktu reģistrēta kā reliģiska savienība (baznīca). Šīs administratīvās lietas ietvaros nav piemērota Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa, un to atzīst arī pieteikuma iesniedzējs (*sk. pieteikuma 7.lpp.*). Tomēr pieteikuma iesniedzējs ir lūdzis izvērtēt arī šīs normas satversmību. Turpmāk norādīto apsvērumu dēļ Saeima apšauba to, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešo daļu būtu nepieciešams piemērot izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā procesā.

Administratīvās lietas ietvaros iestādei un administratīvajai tiesai ir jāpārbauda, vai pastāv labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi, jo izdot šādu aktu ir pamats vienīgi tad, ja pastāv visi tā izdošanas priekšnoteikumi

(*sk., piemēram, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 2.novembra sprieduma lietā Nr.415/2006 17.punktu*).

Atbilstoši Reliģisko organizāciju likuma 7.pantam visupirms ir jāpārbauda, vai reliģisko savienību (baznīcu) vēlas veidot vismaz desmit draudzes, kas ieguvušas pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu (nav pārreģistrējamas saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturtās daļas noteikumiem). Proti, labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikums ir tas, ka reliģisku savienību (baznīcu) vēlas dibināt noteikts skaits tādu draudžu, kuras ieguvušas pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu. Tikai šādu draudžu apvienībai ir subjektīvās publiskās tiesības prasīt reliģiskas savienības (baznīcas) reģistrāciju.

Konstatējot, ka reliģisku savienību (baznīcu) vēlas veidot pārreģistrējamas draudzes, kā tas bijis arī konkrētajā administratīvajā lietā, ir secināms, ka nav izpildījies pirmais labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikums. Tas nozīmē, ka lietā vairs nav pamata pārbaudīt, vai ir izpildījušies citi labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi. To, vai ir izpildījušies citi labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi, tostarp tas, ka draudzes, kas vēlas dibināt reliģisko savienību (baznīcu), pēc savas konfesionālās piederības atšķiras no Latvijas Republikā jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešo daļu*). To ir iespējams pārbaudīt vienīgi pēc pārreģistrācijas perioda beigām un atsevišķā administratīvajā procesā, ja attiecīgā draudžu apvienība pēc pārreģistrācijas perioda beigām tādu uzsāks. Tādēļ Saeima uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa nav piemērojama administratīvajā lietā, kuras ietvaros pieteikuma iesniedzējs vērsies Satversmes tiesā.

Saeima vērš Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa nebūtu piemērojama pieteikuma pamatā esošajā administratīvajā lietā pat tādā gadījumā, ja Satversmes tiesa atzītu pārreģistrācijas pienākumu par neatbilstošu Satversmei un līdz ar to būtu secināms, ka attiecīgajām draudzēm jau šobrīd ir tiesības iegūt pastāvīgas reliģiskās organizācijas statusu.

Saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 8.panta otro daļu pirms reliģiskās organizācijas, arī reliģiskas savienības (baznīcas), reģistrēšanas Uzņēmumu reģistrs lūdz Tieslietu ministrijas atzinumu par reliģiskās organizācijas vai tās iestādes statūtos (satversmē, nolikumā) norādīto darbības mērķu un uzdevumu atbilstību normatīvajiem aktiem, kā arī par to, vai reliģiskās organizācijas darbība (mācība) nevar apdraudēt cilvēka tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Šā, protams, labvēlīga atzinuma saņemšana ir viens no priekšnoteikumiem tāda labvēlīga administratīvā akta izdošanai, ar kuru draudžu apvienība tiktu reģistrēta kā reliģiska savienība (baznīca). Atzinuma gatavošanas ietvaros citstarp tiek pārbaudīta arī Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešajā daļā noteiktā kritērija izpilde.

Saeima norāda, ka Tieslietu ministrija nav sniegusi atzinumu izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā lietā. Šāda atzinuma sniegšanai, pēc Saeimas ieskata, arī nebija pamata, ievērojot to, ka vēl nebija noslēdzies draudžu pārreģistrācijas process un līdz ar to šīm draudzēm nebija subjektīvo publisko tiesību prasīt reliģiskas savienības (baznīcas) reģistrāciju (*sk. arī administratīvās lietas Nr.A420410213 materiālus: Tieslietu ministrijas 2013.gada 27.marta vēstuli Nr.1-14.9/1245 un Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 17.aprīļa sprieduma 10.–*

11.punktu). Jāuzsver, ka reliģiskas savienības (baznīcas) reģistrācijas ietvaros iestādēm ir gan novērtējuma brīvība, piepildot ar saturu Reliģisko organizāciju likuma 8.panta otrajā daļā ietvertos nenoteiktos tiesību jēdzienus "cilvēka tiesības, demokrātiska valsts iekārta, sabiedrības drošība, labklājība un tikumība", gan rīcības brīvība attiecībā uz lietderības apsvērumu izdarīšanu sakarā ar to, vai reliģiska savienība (baznīca) būtu reģistrējama. Administratīvās tiesas kontrole pār to, kā iestāde izlietojusi tai piešķirto rīcības brīvību un novērtējuma brīvību, ir ierobežota (*sk., piemēram: J. Briede, E. Danovskis, A. Kovaļevska. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 34. un 260.lpp.*), un tiesa nevar izdarīt lietderības un ar novērtējumu saistītos apsvērumus iestādes vietā. Šie apsvērumi visupirms ir jāizdara iestādēm administratīvajā procesā, un tikai pēc tam tie atbilstoši Administratīvā procesa likuma 103. panta pirmajai daļai var tikt pakļauti (ierobežotai) administratīvās tiesas kontrolei.

Līdz ar to pat tādā gadījumā, ja Satversmes tiesa atzītu pārreģistrācijas pienākumu par neatbilstošu Satversmei, nāktos secināt, ka labvēlīgu administratīvo aktu nav iespējams izdot, jo lietā trūkst Tieslietu ministrijas atzinuma. Neizpildoties minētajam labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumam, administratīvajai tiesai nebūtu pamata konkrētās administratīvās lietas ietvaros pašai vērtēt Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešajā daļā noteiktā kritērija izpildi. Šiem jautājumiem vajadzētu būt izvērtētiem administratīvajā procesā iestādē, un tad, ja reliģiskas savienības (baznīcas) pārreģistrācija tiktu atteikta, šis atteikums būtu pārbaudāms administratīvajā tiesā atsevišķas administratīvās lietas ietvaros, ja attiecīgā draudžu apvienība lūgtu šādu lietu ierosināt. Tātad arī šādā gadījumā Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa nebūtu piemērojama pieteikuma pamatā esošajā administratīvajā lietā.

Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, Saeima, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29.panta pirmās daļas 6.punktu, lūdz izbeigt tiesvedību izskatāmajā lietā attiecībā uz Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstību Satversmes 92., 99. un 102.pantam.

Ja Satversmes tiesa uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa tomēr ir piemērojama izskatāmās lietas pamatā esošajā administratīvajā procesā, un tiesvedību par šo jautājumu neizbeidz, Saeima sniedz šādus apsvērumus par minētās apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92., 99. un 102.pantam.

Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa noteic: "Vienas konfesijas draudzes var izveidot valstī tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu)." Šīs normas piemērošanas kontekstā ir būtiski noskaidrot jēdziena "konfesija" saturu. Reliģisko organizāciju likumā šis jēdziens ir skaidrots plaši un abstrakti, proti: "konfesijas ir pasaules reliģiju virzieni, kam ir savs ticības apliecinājums, mācība un dogmatika, kā arī kulta tradīcijas" (*sk. Reliģisko organizāciju likuma 1.panta 2.punktu*). Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē jēdziens "konfesija" nav piepildīts ar saturu. Savukārt Latviešu konversācijas vārdnīcā skaidrots, ka konfesija ir apliecināta baznīcas ticība. Netiešā nozīmē par konfesijām sauc atsevišķas kristīgās baznīcas jeb denominācijas (*sk.: Latviešu konversācijas*

vārdnīca A. Švābes, A. Būmaņa un K. Dišlera redakcijā. Devītais sējums. Rīga: A. Gulbja apgādībā, 1933, 17308.lpp.).

Konfesijas raksturo ne vien to mācība, bet to īpašā dzīve (paražas, kults, satversme u.tml.) (*Latviešu konversācijas vārdnīca A. Švābes, A. Būmaņa un K. Dišlera redakcijā. Devītais sējums. Rīga: A. Gulbja apgādībā, 1933, 17312.–17313.lpp.*). Tātad jēdziens "konfesija" jau vēsturiski saprotams tādējādi, ka zināmā mērā starp konfesiju un atsevišķu kristīgo baznīcu (draudžu apvienību), kurā šīs konfesijas mācība tiek sludināta, ir iespējams likt vienādības zīmi. Proti, vienas baznīcas ietvaros pulcējas vienas konfesijas piederīgie, un vienai konfesijai ir viena baznīca. Uz šādu jēdziena "konfesija" izpratni norāda arī Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešā daļa kopsakarā ar 8.panta ceturto daļu. Atbilstoši minētajām tiesību normām draudzei, kura uzskata sevi par piederīgu pie kādas no valsts teritorijā pastāvošajām *konfesijām*, tas jānorāda savā iesniegumā, ko apstiprina *attiecīgās reliģiskās savienības (baznīcas)* vadība. Proti, Reliģisko organizāciju likuma 10.panta trešajā daļā jēdziens "konfesija" lietots ar nozīmi "reliģiska savienība (baznīca)". Ja draudze sevi neuzskata par piederīgu ne pie vienas no valsts teritorijā pastāvošajām konfesijām (reliģiskajām savienībām) un tādēļ arī nevēlas iekļauties nevienā no valstī reģistrētajām reliģiskajām savienībām, tā var tikt reģistrēta kā autonoma draudze un 10 gadus kopš pirmreizējās reģistrācijas tai būs obligāts pārreģistrācijas pienākums. Ievērojot minēto, jāsecina, ka reliģiskas kopienas (grupas) izvēle veidot no pastāvošajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) neatkarīgu, autonomu draudzi norāda uz tās konfesionālo atšķirību no valstī jau pastāvošajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), tas ir, uz citādu kanoniskās mācības izpratni (interpretāciju) un atšķirīgām reliģiskajām procedūrām. Tā kā šāda autonoma draudze pēc savas konfesionālās piederības atšķiras no Latvijas Republikā jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), tai, pēc Saeimas ieskata, nav nekādu šķēršļu saskaņā ar Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešo daļu veidot jaunu reliģisko savienību (baznīcu) pēc pārreģistrācijas perioda beigām.

Pieteikuma iesniedzējs, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, norāda, ka valsts nedrīkst noteikt reliģiskās kopienas konfesionālo piederību (*sk. pieteikuma 7.–8.lpp.*). Saeima tam piekrīt, taču vērš Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka apstrīdētā norma minēto aizliegumu nepārkāpj. Savu konfesionālo piederību nosaka pati draudze pēc savas izvēles ar tai atbilstošu rīcību reģistrācijas dokumentu iesniegšanas procesā, proti, vai nu iekļaujoties jau reģistrētā reliģiskajā savienībā, vai arī pastāvošo kanoniskās mācības izpratnes un reliģisko procedūru atšķirību dēļ lūdzot piešķirt autonomu statusu.

Jānorāda, ka tieši kanoniskās mācības izpratnes un reliģisko procedūru atšķirību dēļ jau izsenis ir attīstījušās arvien jaunas un jaunas konfesijas. Tā, piemēram, viduslaikos valdīja katolicisms un Austrumu pareizticīgā baznīca, bet reformācijas laikmetā attīstījās dažādi jauni ticības virzieni jeb konfesijas, piemēram, protestantisms un tā novirzieni. No Romas katoļu baznīcas vēsturiski ir atšķēlušās citas konfesijas (piemēram, veckatoļi, mariavīti). Laika gaitā ir sašķēlusies arī Austrumu pareizticīgā baznīca, gan veidojoties dažādiem patriarhātiem, gan vēl citiem jaunveidojumiem, piemēram, sinodālajai baznīcai un Ukrainas autokefālajai baznīcai (*sk.: Latviešu konversācijas vārdnīca A. Švābes, A. Būmaņa un K. Dišlera redakcijā. Devītais sējums. Rīga: A. Gulbja apgādībā, 1933,*

17308.–17309.lpp.; 17315.–17316.lpp.). Tātad pirmsākums veidojumam, kas jau sākotnēji vai dekādes vēlāk ir atzīts par citu konfesiju, vienmēr ir bijusi autonoma draudze (vai draudzes), kas nav vēlējusies iekļauties kādā no jau atzītajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) un justies piederīga tai zināmu kanoniskās mācības izpratnes un reliģisko procedūru atšķirību dēļ. Turklāt tradicionāli atzītās konfesijas var ne vien sašķelties, bet arī saplūst. Piemēram, pēdējās desmitgadēs Romas katoļi un ortodoksālie kristieši ir uzsākuši ekumenisku dialogu ar citām pasaules kristiešu kopienām, īpaši anglikāņiem, luterāņiem, metodistiem un reformātiem (*sk.: Autoru kolektīvs. Kristietības vēsture. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005, 658.–659.lpp.*). Arī Latvijas katoļu un luterāņu baznīcas vairāku gadu garumā risina ekumenisku dialogu, kura principiālais mērķis ir baznīcas pilnīga vienotība (apvienošanās), lai arī, kā norāda baznīcu arhibīskapi, diskusiju lauks vēl ir plašs, jo šādas vienotības panākšanai vajadzīgs draudžu un mācītāju atbalsts un vienošanās mācības jautājumos (*sk.: Sprance I. Stankevičs būtu laimīgs par baznīcu apvienošanos. Žurnāls "Ir", 2010.gada 23.augusts, pieejams: http://www.irlv.lv/2010/8/23/stankevics-butu-laimigs-par-katolu-un-luteranu-apvienosanos; Stankevičs: katoļu un luterāņu iespējamā apvienošanās nozīmē savas identitātes saglabāšanu. Portāls "Delfi", 2010.gada 22.augusts, pieejams: http://www.delfi.lv/news/national/politics/stankevics-katolu-un-luteranu-iespejama-apvienosanas-nozime-savas-identitates-saglabasanu.d?id=33685551; Sprance I. Vanags: baznīcu apvienošana būtu kā Latvijas pievienošana Itālijai. Žurnāls "Ir", 2010.gada 26.augusts, pieejams: http://www.irlv.lv/2010/8/26/vanags-baznicu-apvienosana-butu-ka-latvijas-pievienosana-italijai*).

Ieskats vēsturē un minētie piemēri apliecina, ka jēdziens "konfesija" ir mainīgs lielums, kas piepildāms ar saturu katrā konkrētajā gadījumā. Valsts Reliģisko organizāciju likuma ietvarā ir izvēlējusies nelikt šķēršļus jaunu reliģijas virzienu jeb konfesiju attīstībai, sniedzot iespēju draudzēm, kas pēc savas kanoniskās mācības un reliģiskajām procedūrām atšķiras no valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), reģistrēties kā autonomām draudzēm un autonomi attīstīt tālāk savus uzskatus un reliģiskās procedūras. Pēc pārreģistrācijas perioda beigām šādām draudzēm ir iespējams dibināt savu reliģisko savienību (baznīcu). Ievērojot minēto, jāsecina, ka pieteikuma iesniedzēja norādītās no Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses smeltās atziņas (*sk. pieteikuma 7.–8.lpp.*) nav attiecināmas uz izskatāmo lietu, jo valsts šajā gadījumā nenosaka jaunas draudzes konfesionālo piederību. Kā tika norādīts jau iepriekš, draudze pati nosaka savu konfesionālo piederību, reģistrācijas dokumentu iesniegšanas procesā apliecinot savu izvēli neiekļauties nevienā jau reģistrētā reliģiskajā savienībā, bet darboties autonomā statusā. Tāpat valsts neuzliek draudzei par pienākumu bez savas gribas pievienoties kādai jau esošai reliģiskajai savienībai (baznīcai) un pakļauties tās līderim. Valsts arī nedod priekšroku nevienai konkrētai reliģiskajai savienībai (baznīcai) salīdzinājumā ar citām, jo visām draudzēm, ievērojot vienus un tos pašus kritērijus, ir iespējams dibināt reliģisko savienību (baznīcu) un iegūt vienas un tās pašas Reliģisko organizāciju likumā paredzētās tiesības. Līdz ar to Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešā daļa nav tulkojama tādējādi, ka tā liegtu pastāvīgas reliģiskas organizācijas statusu ieguvušajām draudzēm, kas izpildījušas likuma prasības, dibināt reliģisku savienību – Latvijas Pareizticīgo autonomo baznīcu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Saeima uzskata, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešā daļa atbilst Satversmes 92., 99. un 102.pantam.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Saeima lūdz Satversmes tiesu:

1) atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otro daļu un 8.panta ceturto daļu par atbilstošu Satversmes 99. un 102.pantam;

2) pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29.panta pirmās daļas 6.punktu, izbeigt tiesvedību daļā par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstību Satversmes 92., 99. un 102.pantam, bet, ja tiesvedība šajā daļā netiek izbeigta, atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešo daļu par atbilstošu Satversmes 92., 99. un 102.pantam.

Saeimas priekšsēdētāja I. Mūrniece